

БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Кафедра соціальної роботи та інклюзивної освіти

«Затверджую»

Завідувачка кафедри

 Катерина ПЕТРОВСЬКА

«26» серпня 2025 р.

ПРОГРАМА **соціально-педагогічної практики (виробнича)**

Спеціальність 231 Соціальна робота

Освітньо-професійна програма “Соціальна робота та соціальна педагогіка”

Факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти

Запоріжжя, 2025 р.

Програма соціально-педагогічної практики (виробнича) є складовою частиною освітнього процесу при підготовці здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота освітньо-професійної програми Соціальна педагогіка та складена у відповідності до державного освітнього стандарту, «Положення про кредитно-модульну систему організації навчального процесу в БДПУ», «Положення про порядок оцінювання навчальних досягнень студентів БДПУ», «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України».

Розробник: кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти Наталя ЗАХАРОВА

Робочу програму погоджено проектною групою освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка» та схвалено на засіданні кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти

Від 29 серпня 2025 року (протокол № 1)

Завідувачка кафедри _____

Катерина ПЕТРОВСЬКА

Гарант освітньо-професійної програми «Соціальна педагогіка» _____

Анастасія ТУРГЕНЄВА

© БДПУ, 2025 рік

© Наталя ЗАХАРОВА, 2025 рік

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета практики: уточнення, поглиблення та закріплення знань здобувачів щодо змісту та технологій професійної діяльності педагога соціального в закладах освіти; формування професійних умінь та навичок, необхідних для виконання функціональних обов'язків педагога соціального в умовах закладу освіти; удосконалення комунікативних, діагностичних, організаційних, аналітичних, проєктивних умінь здобувачів. Виховання інтересу до обраної професії.

Завдання практики:

1. Ознайомлення здобувачів із сучасним станом соціально-педагогічної роботи в закладі освіти.
2. Вивчення теоретико-практичних аспектів діяльності педагога соціального.
3. Удосконалення вмінь здобувачів спостерігати та аналізувати соціально-педагогічний процес.
4. Формування умінь організовувати та самостійно проводити різні форми роботи за напрямками соціально-педагогічної діяльності.
5. Закріплення професійних умінь та навичок соціально-педагогічної роботи з дітьми, підлітками та молоддю.
6. Розвиток творчого, дослідницького підходу до соціально-педагогічної діяльності, набуття умінь аналізувати результати своєї праці, формування потреби в самоосвіті та самовихованні.

Основні результати практичної діяльності та компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної програми:

Компетенції	Результати навчання
ЗК-4 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	ПР-1 Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування професійних завдань і встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між соціальними подіями та явищами.
СК-21 Здатність вибудувати особистісно орієнтовану взаємодію суб'єктів соціально-педагогічного процесу	ПР-30 Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, зокрема, демонструвати лідерські якості.
СК-23 Здатність до оволодіння навичками прикладної творчої діяльності, ігротехніками, методами арт-терапії.	ПР-24 Обирати та диференційовано застосовувати різні види прикладної творчої діяльності, ігрові форми роботи з різними категоріями клієнтів.
СК-24 Здатність конструювати взаємодію освітньої установи, сім'ї та органів соціального захисту населення у реалізації державної соціальної політики щодо підтримки дітей та молоді.	ПР-28 Застосовувати доцільні комунікативні засоби в процесі постановки та розв'язання соціально-педагогічних проблем.
СК-27 Здатність надавати соціально-педагогічну допомогу підліткам та молоді з питань професійного	ПР-32 Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

самовизначення з використанням традиційних та інноваційних форм профорієнтаційної роботи

Обов'язки здобувача-практиканта

1. Виконувати програму соціально-педагогічної практики, щоденно фіксуючи її виконання у щоденнику практики.
2. Підпорядковуватися правилам внутрішнього розпорядку, розпорядженням адміністрації закладу, керівника практики.
3. Знаходитися в закладі освіти не менше встановленого, у відповідності до навчального плану, часу 6 годин, узгодженого з режимом роботи закладу та з керівником практики.
4. Дотримуватися етичного кодексу соціального педагога, виконувати роботу в межах функціональної компетентності.
5. Дотримуватися термінів виконання завдань, згідно програми практики, своєчасно здавати звітну документацію.
6. Брати активну участь у підсумковій конференції.

Розподіл балів за виконання практичних завдань

За весь курс практики здобувач отримує **100 балів**. До їх складу входять:
60 балів – поточний контроль.

40 балів – оформлення документації з практики.

Поточний контроль передбачає наступне нарахування балів:

♦0 - 8 балів – рівень практичної діяльності здобувача (вміння застосовувати знання на практиці, організаційні вміння, рівень аналітичної діяльності, активність, самостійність, творчість).

♦0 - 8 балів – якість виконання практичних завдань (ступінь виконання програми практики, якість виконуваної роботи та її результативність).

♦0 - 4 бала – якість виконання звітної документації за кожен змістовний модуль.

ЗМІСТ ТА ХАРАКТЕР ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ

№	Завдання	Зміст діяльності	Підсумок роботи студента
Особливості діяльності педагога соціального закладу освіти <i>перший тиждень</i>			
1.	Здійснити аналіз сучасного стану соціально-педагогічної роботи в закладі освіти.	Вивчення функціональних обов'язків та основних напрямів професійної діяльності соціального педагога; системи організації та планування соціально-педагогічної роботи в закладі освіти; ділову документацією соціального педагога.	Фіксація у щоденнику інформації про практичні аспекти діяльності соціального педагога, про його функціональні обов'язки, напрями та види діяльності;
2.	Ознайомитися з категоріями учнів освітнього закладу; скласти соціальний паспорт класу	Ознайомлення з категоріями дітей, яким надаються соціально-педагогічні послуги, які знаходяться на соціально-педагогічному супроводі, дітьми «групи ризику», ВПО, СЖО.	нормативні документи та ділову документацію (плани, журнали, картки, паспорти тощо); скласти соціально-педагогічну характеристику класу
3.	Вивчити практичний досвід діяльності педагога соціального закладу освіти.	Ознайомлення з організацією діяльності соціального педагога відповідно функціоналу; аналітико-проективна діяльність фахівця: технології, методи, форми.	Самостійно складений індивідуальний план роботи соціального педагога на період практики.
Діяльність за планом роботи педагога соціального закладу освіти <i>другий тиждень</i>			
1.	Долучитися до виконання плану роботи соціального педагога.	Реалізація основних напрямків роботи за планом соціального педагога. Допомога соціальному педагогові в оформленні поточної документації, аналізі результатів діагностики, складанні соціально-педагогічних програм, проєктів, проведенні різних заходів соціально-педагогічної спрямованості тощо.	Фіксація результатів роботи у щоденнику практики.
2.	Провести діагностику соціально-педагогічних проблем здобувачів..	Підбір діагностичного інструментарію з метою вивчення ставлення до здорового способу життя, схильності до асоціальної поведінки, шкідливих звичок; рівня соціальної адаптації, життєвих компетентностей; взаємовідносин з класом, батьками, педагогами; інші соціально-педагогічні проблеми (за вибором студента або рекомендацією соціального педагога).	Результати соціально-педагогічної діагностики; проєктування подальшої роботи соціального педагога з подолання проблем, соціального розвитку та виховання учнів.
Специфіка соціально-педагогічної роботи з різними категоріями дітей <i>третій тиждень</i>			
1.	Реалізувати профілактично-просвітницьку	Розробка та реалізація соціально-педагогічного заходу (тренінг, відеолекторій, форум-театр, брейн-ринг,	Сценарій соціально-педагогічного заходу.

	діяльність.	акція тощо) щодо популяризації здорового способу життя, профілактики булінгу, формування навичок безконфліктної поведінки, профілактики шкідливих звичок, соціальної дезадаптації та інших актуальних проблем у закладі освіти.	
2.	Організувати консультативну роботу з дітьми з діагностованих проблем; з батьками — за запитом або планом роботи соціального педагога.	Підбір змісту консультації для дітей та (або) їхніх батьків з актуальної соціально-педагогічної тематики. Оформлення інформаційного матеріалу для стенду соціального педагога (права та обов'язки; принципи толерантності; правила безпечної поведінки в умовах воєнного стану тощо). Здійснення профорієнтаційної роботи з учнями випускних класів (база профорієнтації – БДПУ). Проведення консультування, інтерактивних форм популяризації професії соціального педагога та соціального працівника..	Зміст соціально-педагогічної консультації для дітей та батьків; зміст та опис профорієнтаційної роботи.
Траєкторія безпечної поведінки в умовах воєнного часу четвертий тиждень			

1.	Сформувати памятки щодо організації безпечного освітнього середовища під час воєнного стану.	Ознайомитися з рекомендаціями МОНУ щодо організації безпечного освітнього середовища, основними вимогами. Розробити та реалізувати виховну годину (іншу форму) за темою поводження під час повітряної тривоги, подолання панічних атак; допомоги іншим людям в унебезпеченні себе.	Зміст соціально-виховного заходу. З безпечної поведінки. Фіксація результатів роботи у щоденнику практики.
2.	Формування стресостійкості здобувачів освіти для профілактики страхів, стресу, депресії.	Підбір технік, методик, вправ, ігор з активізації внутрішнього ресурсу в подоланні ознак або реального травмівного стану. Апробувати відповідну здоров'язберігаючу технологію	Укласти портфоліо з методик, технік формування стресостійкості в учнів. Результати роботи описати в щоденнику.
3.	Завершальний етап	Проаналізувати та узагальнити результати власної практичної діяльності у якості соціального педагога загальноосвітньої школи.	Підготувати звітну документацію, звіт про проходження практики, виступ на заключну конференцію

ПЕРШИЙ ТИЖДЕНЬ

Особливості діяльності педагога соціального закладу освіти

Мета: ознайомитися зі змістом та специфікою діяльності педагога соціального. Вивчити досвід соціально-педагогічної роботи закладу, шляхом спостереження за діяльністю соціального педагога. Навчитися планувати самостійну соціально-

педагогічну діяльність. Ознайомитися з категоріями дітей, яким надаються соціально-педагогічні послуги.

Завдання 1.

Вивчити специфіку діяльності педагога соціального. Ознайомитися з:

1. Умовами діяльності:

- оформлення і обладнання кабінету,
- методичний фонд та забезпечення.

2. Змістом та особливостями діяльності:

- посадова інструкція (функціональні обов'язки);
- напрями та принципи діяльності;

організації з якими співпрацює.

3. Системою організації та планування соціально-педагогічної роботи, діловою документацією соціального педагога.

Загальні відомості про особливості роботи соціального педагога студенти фіксують в графі "Зміст" щоденника.

Завдання 2.

Познайомитися з категоріями дітей, яким надаються соціально-педагогічні послуги, які знаходяться на соціально-педагогічному супроводі, дітьми «групи ризику» та ін.; скласти соціально-педагогічну характеристику клас

Завдання 3.

Вивчити досвід роботи соціального педагога. Здійснити перегляд соціально-педагогічних заходів та проаналізувати форми, методи, технології професійної діяльності соціального педагога.

Спостерігаючи за методикою проведення соціально-педагогічного заходу групового чи індивідуального характеру зафіксувати хід проведення в щоденнику практики.

ДРУГИЙ ТИЖДЕНЬ

Діяльність за планом роботи педагога соціального закладу освіти

Мета: здійснити діяльність за планом роботи соціального педагога. Навчитися проводити діагностику проблем дитини, використовуючи соціально-педагогічні методики дослідження.

Завдання 1.

Реалізувати основні напрями діяльності відповідно до плану роботи соціального педагога. Здійснити допомогу соціальному педагогові в оформленні поточної документації, аналізі результатів діагностики, складанні соціально-педагогічних програм, проектів, проведенні різних заходів соціально-педагогічної спрямованості тощо.

Зміст, результати та аналіз соціально-педагогічної діяльності зафіксувати у щоденнику практики.

Завдання 2.

Провести діагностику соціально-педагогічних проблем дітей, використовуючи соціально-педагогічні методики дослідження (додаток 4). У практичній роботі

студентами можуть бути використані як рекомендовані діагностичні методики, так і дібрані самостійно.

Вивчити (за вибором студента або рекомендацією соціального педагога) ставлення до здорового способу життя, схильності до асоціальної поведінки, шкідливих звичок; рівень соціальної адаптації, соціалізації, життєвих компетентностей; оцінка взаємовідносин з класом, батьками, педагогами; інші соціально-педагогічні проблеми (за потребою).

ТРЕТІЙ ТИЖДЕНЬ

Специфіка соціально-педагогічної роботи з різними категоріями дітей

Мета: розробити та реалізувати соціально-педагогічний захід щодо профілактики девіантної поведінки, формування здорового способу життя. Організувати консультаційну соціально-педагогічну діяльність.

Завдання 1.

Розробити та реалізувати соціально-педагогічний захід (тренінг, відеолекторій, форум-театр, брейн-ринг, акція тощо) щодо популяризації здорового способу життя, формування навичок безпечної поведінки, профілактики шкідливих звичок, соціальної дезадаптації та інших актуальних проблем.

Фіксувати в щоденнику хід роботи щодо реалізації соціально-педагогічного заходу. Здійснити аналіз результатів самостійної соціально-педагогічної діяльності.

Завдання 2.

Розробити зміст консультації для дітей та (або) їхніх батьків з актуальної соціально-педагогічної тематики. У щоденнику представити зміст як додатковий матеріал до звітної документації.

Підібрати інформаційний матеріал для стенду соціального педагога. За необхідності оформити або оновити стенд актуальною соціально-педагогічною інформацією для дітей, батьків, педагогів.

Здійснити профорієнтаційну роботу з учнями випускних класів (база практики – ЗНЗ) – провести консультування, роздавання буклетів (за погодженням з адміністрацією закладу).

ЧЕТВЕРТИЙ ТИЖДЕНЬ

Траєкторія безпечної поведінки в умовах воєнного часу

Мета: соціально-педагогічна робота з формування адекватної позиції та реагування на безпекову ситуацію; збереження власного здоров'я та здоров'я оточуючих.

Завдання 1.

Сформувати памятки щодо організації безпечного освітнього середовища під час воєнного стану.

Розробити та реалізувати виховну годину (іншу форму) за темою поводження під час повітряної тривоги, подолання панічних атак; допомоги іншим людям в убезпеченні себе. Фіксація результатів роботи у щоденнику практики.

Завдання 2.

Формування стресостійкості здобувачів освіти для профілактики страхів, стресу, депресії. Укласти портфоліо з методик, технік формування стресостійкості в учнів. Результати роботи описати в щоденнику.

Завдання 3.

Проаналізувати та узагальнити результати власної практичної діяльності у якості соціального педагога загальноосвітньої школи.

Підготувати звітну документацію, звіт про проходження практики, виступ на заключну конференцію

ПИТАННЯ ДЛЯ ГРУПОВОГО ОБГОВОРЕННЯ ЗІ ЗДОБУВАЧАМИ ПІСЛЯ ПРАКТИКИ

1. Чи виправдалися очікування, які ви пов'язували з практикою?
2. Яке завдання було для Вас найважчим (легким), цікавішим (нецікавим)?
3. Чи вдалося Вам реалізувати свої задуми, індивідуальний план роботи?
4. Чи були в ході практики умови для самостійної діяльності, для прояву вашої індивідуальної позиції?
5. Ваші зауваження і пропозиції щодо практики.
6. Чого Ви чекаєте від наступної практики?

ДОДАТКИ**Додаток 1**

**ЩОДЕННИК
ПРАКТИКИ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ**

здобувача ____ курсу ____ групи

(ім'я, прізвище)

База практики:

Термін практики

Керівники бази практики

ім'я, прізвище

Керівник-методист ЗВО

ім'я, прізвище

СТРУКТУРА ЩОДЕННИКА

Дата	Час	Вид роботи та зміст діяльності	Аналіз і рекомендації	Відмітка (соціального педагога) про виконання

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПЛАН РОБОТИ ЗДОБУВАЧА-ПРАКТИКАНТА

№ п/п	Зміст роботи	Термін виконання

Додаток 2**Орієнтовна структура налізу соціально-педагогічного заходу**

1. Тема, актуальність, цільова група, відповідність віку, запитам, інтересам дітей.

2. Форма проведення.
3. Постановка мети і завдань заходу.
4. Умови, оформлення місця проведення, використання наочності, ТЗН.
5. Структура заходу: основні етапи, їх послідовність, логічність, завершеність, доцільність тривалості.
6. Методи та прийоми, різноманітність, доцільність використання, відповідність завданням.
7. Увага, активність, інтерес, ініціатива цільової групи.
8. Результати проведеного заходу, досягнення поставленої мети, соціально-педагогічна значущість.

Додаток 3

Зразок оформлення місячного плану педагога соціального

№ з/п	Функції по роботі з учнями (дітьми), педпрацівниками, батьками, органами держадміністрацій та місцевого самоврядування	Термін проведення	Де і з ким проводиться	Норми часу
I. Діагностична робота				
II. Прогностична робота				
III. Консультативна робота				
IV. Захисна робота				
V. Профілактична робота				
VI. Соціально-перетворювальна робота				
VII. Організаційно-методична робота				

Додаток 4

Звітна документація

1. Щоденник практики.
2. Звіт про проходження практики.
3. Характеристика на студента-практиканта, завірена підписом керівника закладу та гербовою печаткою закладу.

Документація подається методисту ВНЗ у 3-денний термін після закінчення практики. Остаточну оцінку за результати практики виставляє методист ВНЗ.

Додаток 5

ОПИТУВАЛЬНИК «ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА ОСОБИСТОСТІ»

Мета: комплексне вивчення особистості учня: його вподобань, ставлення до здорового способу життя, схильності до асоціальної поведінки, шкідливих звичок, впевненості в майбутньому.

Примітка. Опитувальник складається із 35 запитань. Для якіснішого аналізу всі запитання слід розділити на 4 блоки, які, залежно від поставленої мети, можна використовувати окремо:

- I блок — захоплення: 1, 2, 3, 4, 5;
- II блок — здоровий спосіб життя: 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14;
- III блок — правова свідомість і сприйняття: 9, 10, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29;
- IV блок — відчуття безпеки і сприйняття майбутнього: 15, 16, 17, 27, 31, 32, 33, 34, 35.

Інструкція. Щоб відповісти на кожне запитання, оберіть варіант, який найповніше відображає ваш спосіб життя.

1. Чим вам найбільше подобається займатися у вільний час?

- а) Читати книжки;
- б) дивитися телевізор;
- в) дивитися відео;
- г) зустрічатися з друзями;
- г) ходити в кіно;
- д) ходити на вистави, в театр;
- е) працювати на комп'ютері;
- є) займатися спортом;
- ж) _____ інше

2. Які фільми вам до вподоби?

- а) Бойовики;
- б) трилери;
- в) детективи;
- г) комедії;
- г) мелодрами;
- д) класичні.

3. Які телепередачі вас найбільше цікавлять?

- а) Політичні огляди;
- б) спортивні програми;
- в) музичні програми;
- г) телесеріали;
- г) покази мод;
- д) еротичні шоу;
- е) кінофільми;
- є) телевізійні ігри.

4. Яка музика вам подобається найбільше?

- а) Класичний рок;
- б) важкий рок;
- в) поп-музика;
- г) джаз;
- г) рок;
- д) вітчизняна естрада;
- е) класична;
- є) авторська пісня.

5. Що зазвичай читаєте у вільний час (крім творів зі шкільної програми)?

- а) Поезію;
- б) науково-популярну літературу;
- в) детективи;
- г) фантастику;
- г) романи;
- д) пригодницьку літературу;
- е) газети (які?);
- є) журнали (які?);
- ж) читаю мало;
- з) узагалі не читаю.

6. Що таке, на ваш погляд, здоровий спосіб життя?

- а) Не вживати алкоголю;
- б) не палити;
- в) займатися спортом;
- г) правильне харчування;
- г) упорядковане статеве життя.

7. Чи вважаєте ви за необхідне для себе дотримуватися принципів здорового способу життя?

- а) Так;
- б) ні;
- в) частково;
- г) ця проблема поки що не актуальна для мене.

8. Якби ви дізналися, що ваш товариш (подруга) вживає наркотики, ви б:

- а) негайно припинили з ним стосунки;
- б) продовжили дружити, не звертаючи уваги;
- в) постаралися б допомогти йому позбутися цієї звички;
- г) захотіли б теж спробувати наркотики;
- г) інше _____

9. Як ви ставитеся до рекету?

- а) Вважаю його необхідним елементом ринкової економіки;
- б) вважаю це явище неминучим злом;
- в) вважаю, що це один із небагатьох способів отримати гроші;
- г) вважаю це явище ганебним;
- г) якби була можливість, я б і сам зайнявся рекетом;

д) інше _____

10. Чи вважаєте ви проституцію прийнятним способом заробляти гроші?

а) Вважаю, що ця робота не гірша за інші;

б) ставлюся до цього з огидою;

в) можу заявити про себе в цьому бізнесі;

г) вважаю, що з цим потрібно боротися;

г) інше _____

11.3 якого віку, на вашу думку, можна розпочинати статеве життя?

а) з 11 років;

б) з 12 років;

в) з 13 років;

г) з _____ 14 _____ років;

г) з 15 років;

д) із 16 років;

е) із 17 років;

є) після 18 років.

12. Як ви ставитесь до проблеми ранньої вагітності?

а) Засуджую;

б) вважаю це особистою справою кожного;

в) вважаю, що раніше, то краще;

г) інше _____

13. Якби ви дізналися, що ваша подруга збирається зробити аборт, ви б:

а) засудили її;

б) спробували відмовити;

в) підтримали морально;

г) вважали це особистою справою;

г) вважали, що аборт — справжнє вбивство;

д) інше _____

14. Наскільки ви обізнані щодо засобів безпечного сексу?

а) Моїх знань цілком достатньо;

б) знаю майже все;

в) знаю дуже мало, хотів би знати більше;

г) не знаю і не хочу знати;

г) інше _____

15. Чого ви боїтеся понад усе в житті?

а) Стати жертвою катастрофи (авіа-, авто-, залізничної тощо);

б) стати наркоманом;

в) захворіти на СНІД;

г) стати інвалідом, прикутим до ліжка;

г) стати жертвою вуличних безчинств;

д) втратити житло;

е) піддатися нападу злочинців;

є) збожеволіти;

ж) _____ інше

16. Наскільки ви безпечно почуваетесь?

- а) Нічого та нікого не боюся;
- б) ніколи не стикався зі справжньою небезпекою;
- в) небезпечні ситуації виникали, але я їх долав;
- г) досить часто доводилося зустрічатися з небезпекою;
- г) у вечірній час вважаю за краще сидіти вдома;
- д) _____ інше

17. Чи хочете ви, щоб у вас була зброя?

- а) Газовий балончик;
- б) газовий револьвер;
- в) револьвер;
- г) холодна зброя (ніж, стилет тощо);
- г) інше _____

18. Як ви вважаєте, що утримує людей від порушення законів?

- а) Страх бути покараним;
- б) осуд близьких;
- в) осуд інших людей;
- г) совість;
- г) порушення закону шкодить іншим;
- д) інше _____

19. Що, на вашу думку, треба зробити для запобігання злочинності?

- а) Увести суворіші покарання;
- б) збільшити кількість правоохоронців;
- в) інше _____

20. Чи достатньо суворі закони в нашій державі?

- а) Так;
- б) ні.

21. Чому, на вашу думку, учні скоюють правопорушення?

- а) Вони не знають законів;
- б) їх змушує це робити життя;
- в) до цього їх спонукають погані природні схильності;
- г) під впливом інших.

22. Якої ви думки про людей, які порушують закони?

- а) Вони — звичайні люди;
- б) це погані люди;
- в) більшість із них — звичайні люди;
- г) більшість із них — погані люди.

23. Чи справедливі, на вашу думку, закони в нашій державі?

- а) Справедливі;
- б) несправедливі;
- в) більшість справедливих;
- г) більшість несправедливих;
- г) інше _____

24. Чи викликають у вас довіру працівники правоохоронних органів?

- а) Більшість викликає;
- б) більшість не викликає;
- в) усі викликають;
- г) усі не викликають.

25. У нашій державі з'явилися заможні (багаті) люди. Як, на вашу думку, вони розбагатіли?

- а) Чесним шляхом;
- б) нечесним шляхом;
- в) більшість — чесним шляхом;
- г) більшість — нечесним шляхом;
- г) інше _____

26. Нашою країною керують чесні й достойні люди?

- а) Так;
- б) ні;
- в) більшість із них — чесні й достойні люди;
- г) менше з них — чесні й достойні люди.

27. Як ви вважаєте, вас чекає щасливе та радісне майбутнє?

- а) Так;
- б) ні;
- в) радше, так;
- г) радше, ні.

28. Із чим ви пов'яжете свій життєвий успіх?

- а) Із чесною працею;
- б) з допомогою інших;
- в) інше _____

29. Щоб досягти успіху в житті, потрібно:

- а) щоб була освіта;
- б) щоб були зв'язки та підтримка;
- в) щасливий випадок;
- г) бути висококваліфікованим фахівцем;
- г) інше _____

30. Чи викликають у вас повагу представники старшого покоління?

- а) Вони прожили життя марно;
- б) їхнє життя було нецікавим;
- в) я заздрю їм;
- г) я _____ співчуваю _____ їм;
- г) я поважаю їх;
- д) я не поважаю їх;
- е) інше _____

31. Як ви ставитеся до життя, що вирує навколо?

- а) Я задоволений ним;
- б) я не задоволений ним;
- в) воно здається мені добре організованим;
- г) переважно воно не задовольняє мене.

32. Ви почуваетесь:

- а) людиною щасливою;
- б) людиною нещасливою;
- в) радше, щасливою;
- г) радше, нещасливою.

33. Якби була можливість вибору, в якому навчальному закладі ви хотіли б навчатися?

- а) Там, де навчаюся сьогодні;
- б) у звичайній середній школі, але не в тій, де тепер;
- в) у гімназії;
- г) у ліцеї;
- г) хотів би навчатися індивідуально, на курсах для опанування лише однією професією;
- д) не навчався б узагалі.

34. Як ви вважаєте, чи достатньо добре готує вас школа до майбутнього життя?

- а) Так, достатньо;
- б) недостатньо;
- в) вважаю, що наша освіта дуже далека від життя;
- г) інше _____

35. Що або хто підтримує вас у важку хвилину життя?

- а) Друзі;
- б) батьки;
- в) природа;
- г) релігія;
- г) мистецтво (*яке?*);
- д) захоплення (*яке?*);
- е) учителі;
- є) інше _____

ОЦІНКА ВЗАЄМИН ПІДЛІТКА З КЛАСОМ

Показником сприйняття людиною групи є роль групи в індивідуальній діяльності індивіда.

Тип 1 — індивідуалістичний

Індивід ставиться до групи нейтрально або сприймає її як перешкоду для своєї діяльності. Група не є окремою цінністю, що проявляється в ухиленні від співпраці із членами групи, в наданні переваги одноосібній роботі, обмеженню контактів.

Тип 2 — прагматичний

Індивід сприймає групу як засіб досягнення тієї чи іншої особистої мети. При цьому група сприймається й оцінюється з позиції «корисності» для індивіда. Перевага надається найкомпетентнішим членам групи, які здатні допомогти, взяти на себе відповідальність за прийняття рішень, дати необхідну інформацію.

Тип 3 — колективістський

Індивід приймає групу як самостійну цінність. На першому плані постають проблеми групи та її окремих членів. Спостерігається зацікавленість як в успіхах кожного, так і групи в цілому, прагнення зробити свій внесок у групову діяльність. Проявляється потреба в колективних формах роботи.

На основі трьох вищеописаних типів сприйняття групи була розроблена спеціальна анкета з 14 пунктів-суджень. У кожному пункті альтернативи розміщені в довільному порядку.

Анкета

Мета: виявлення переваги того чи іншого «типу» сприйняття індивідом групи (класного колективу).

Інструкція. Ми проводимо дослідження, щоб покращити організацію діяльності навчального процесу. Ваші відповіді на запитання анкети допоможуть нам у цьому. На кожен пункт анкети є три варіанти відповіді. Виберіть той, який найбільше відповідає вашій точці зору. Пам'ятайте, що «поганих» і «хороших» відповідей немає. На кожен пункт має бути лише одна відповідь.

1. Кращими партнерами у групі я вважаю тих, хто:

- а) знає більше, ніж я;
- б) усі питання намагається вирішувати разом;
- в) не відволікає уваги викладачів.

2. Кращими викладачами є ті, хто:

- а) використовує індивідуальний підхід;
- б) створює умови для допомоги з боку інших;
- в) створює в колективі атмосферу, в якій ніхто не боїться висловлювати свою думку.

3. Я радію, коли мої друзі:

- а) знають більше, ніж я;
- б) уміють самостійно, не заважаючи іншим, досягати успіхів;
- в) допомагають іншим, коли випадає нагода.

4. Найбільше мені подобається, коли у групі:

- а) не потрібно нікому допомагати;
- б) не заважають виконувати завдання;
- в) інші підготовлені гірше, ніж я.

5. Мені здається, що я здатний на більше, коли:

- а) можу від інших отримати допомогу і підтримку;
- б) мої зусилля достатньо оцінюються;
- в) є можливість проявити ініціативу, корисну для всіх.

6. Мені подобаються колективи, в яких:

- а) кожен зацікавлений у покращенні результатів інших;
- б) кожен зайнятий своїми справами і не заважає іншим;
- в) кожен може звертатися до інших для вирішення своїх завдань.

7. Найгірші викладачі ті, хто:

- а) створює атмосферу змагань між учнями;
- б) не надає учням достатньо уваги;
- в) не створює умов для того, щоб група допомагала їм.

8. Найбільше задоволення в житті дає:

- а) можливість працювати, коли тобі ніхто не заважає;
- б) можливість отримувати нову інформацію від інших людей;
- в) можливість бути корисним іншим.

9. Основна роль школи має полягати:

- а) у вихованні людей із розвинутим почуттям відповідальності перед іншими;
- б) у підготовці пристосованих до самостійного життя людей;
- в) у підготовці людей, які вміють отримувати користь від спілкування з іншими людьми.

10. Якщо перед групою стоїть якась проблема, то я:

- а) надаю перевагу тому, щоб інші вирішували цю проблему;
 б) надаю перевагу самотійній праці, не покладаюся на інших;
 в) прагну зробити свій внесок у спільну справу.
11. Я навчався б краще, якби викладачі:
 а) мали до мене індивідуальний підхід;
 б) створювали умови для отримання мною допомоги від інших;
 в) заохочували ініціативу учнів, спрямовану на досягнення спільного успіху.
12. Найгірше, коли ти:
 а) не можеш самотійно досягти успіху;
 б) почувашся зайвим у групі;
 в) не допомагають інші.
13. Найбільше я ціную:
 а) особистий успіх, в якому є частина заслуги моїх друзів;
 б) спільний успіх, в якому є й моя заслуга;
 в) успіх, досягнутий ціною власних зусиль.
14. Я хотів би:
 а) працювати в колективі, в якому всі готові до співпраці;
 б) працювати індивідуально з викладачем;
 в) працювати з компетентними людьми.

Кожне співпадиння з ключем оцінюється в 1 бал. Бали, набрані за всіма 14 судженнями анкети, підсумовуються по кожному типу окремо. При цьому загальна сума балів має дорівнювати 14.

Переважає той тип сприйняття, по якому набрано найбільше балів.

Тип сприйняття індивідом групи

Індивідуалістичне	Колективістське	Прагматичне
1в, 2а, 3б, 4в, 5б, 6а, 7в, 8а, 9б, 10а, 11в, 12а, 13в, 14в	1б, 2в, 3а, 4а, 5в, 6а, 7а, 8в, 9а, 10в, 11в, 12б, 13б, 14а	1а, 2б, 3а, 4в, 5а, 6в, 7в, 8б, 9в, 10а, 11б, 12а, 13а, 14в

НАСКІЛЬКИ ТИ АДАПТОВАНИЙ ДО ЖИТТЯ? (За Фурманом)

Інструкція. Любий друже! Прочитай уважно запитання і простав навпроти нього справа знак «+», залежно від того, яке місце у твоєму житті сьогодні посідають згадані люди, організації, події, заняття.

Опитувальник допоможе визначити твою адаптованість до життя, ступінь гармонійності взаємодії з навколишнім середовищем.

Прізвище, ім'я _____ вік _____ школа _____
 _____ клас _____ дата _____

Спробуйте реально поглянути на взаємини з навколишнім світом та оцінити за п'ятибальною шкалою своє ставлення до:

Я/оточення	Дуже позитивно	Позитивно	Нейтрально	Негативно	Дуже негативно
ШКОЛА Товаришів по класу. Учителів. Класного керівника. Навчальних предметів. Школи та її вимог загалом					
СІМ'Я Матері. Батька. Брата, сестри, бабусі, дідуся, інших родичів					

ВУЛИЦЯ Найближчих друзів. Знайомих. Товаришів. Батьків твоїх друзів. Сусідів					
ВЛАСНЕ «Я» Своєї поведінки. Своїх вчинків. Внутрішнього «я»					

Висновки соціального педагога _____

Примітка. Необхідно, щоб діти вважали, що людина, котра проводить анкетування, може бути справжнім другом, який щиро прагне їм допомогти. Сподіваємося, що ви саме такий, інакше відповіді не будуть об'єктивними.

Обробка і підрахунок результатів

За шкалою ставлень, відповідь «дуже позитивно» оцінюється в 5 балів, «позитивно» — у 4 бали, «нейтрально» і за відсутності оцінки — 0 балів; «негативно» — «-4» бали, «дуже негативно» — «-5» балів.

Процедура підрахування кінцевого результату включає підсумки позитивних і негативних оцінок. Отримане число є показником за шкалою особистісної адаптованості школяра. Що менший показник, то очевидніша особистісна неадаптованість і вища дезадаптованість. Очевидно також, що не лише дуже низькі показники за шкалою свідчать про неблагополуччя у взаєминах школяра та його оточення, про серйозні труднощі у його особистісному розвитку, а й максимально високі, близькі до ідеальних.

ЖИТТЄВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИПУСКНИКА ШКОЛИ

Якщо анкета проводиться з усім класом у межах відповідного дослідження, то вона для більшої достовірності може бути анонімною.

Інструкція. Прочитай уважно кожне запитання, познач відповідь, яка тобі підходить найбільше. Відповіді на запитання 5, 6, 11, 24 запиши внизу під анкетой.

1. Який, на твою думку, рівень розвитку твоїх умінь спілкуватися з людьми?

- а) високий;
- б) середній;
- в) низький;
- г) важко визначити.

2. Чи можеш ти підтримувати партнерські стосунки з людьми, перед якими відчуваєш провину, або котрі винні перед тобою?

- а) так;
- б) ні;
- в) не знаю.

3. Я з повагою ставлюся до думки іншої людини, навіть якщо вона протилежна моїй власній.

- а) завжди;
- б) інколи;
- в) ніколи.

4. Я здатний підтримати рішення більшості і діяти відповідно до нього, навіть якщо воно мені не подобається.

- а) так;
- б) ні;
- в) не знаю.

5. Які знання і навички необхідні тобі для самоствердження у суспільстві? Відповідь обґрунтуй.

5. Які, на твою думку, заходи варто вжити вже сьогодні для успішної кар'єри в майбутньому? Відповідь обґрунтуй.

5. Яке ти приймеш рішення, якщо потрапиш у ситуацію безробіття?

- а) Сам активно шукатимеш роботу;
- б) чекатимеш на пропозицію друзів;
- в) чекатимеш на допомогу батьків.

8. Чи будеш ти шукати вихід із «безвихідної ситуації»?

- а) так;
- б) ні;
- в) не знаю.

9. Чи вибивають тебе труднощі із життєвої колії?

- а) так;
- б) ні;
- в) не знаю.

10. Чи погодишся ти на тимчасову роботу, що тобі не подобається, з перспективою надання бажаної роботи, якщо термін тимчасової роботи не обумовлений?

- а) так;
- б) ні;
- в) не знаю.

11. Які якості, на твою думку, необхідні сьогодні діловій людині, котра вирішила відкрити власну справу? Відповідь обґрунтуй.

11. Як ти оцінюєш рівень своїх знань з економіки, ринкових відносин, права?

- а) високий;
- б) достатній;
- в) низький.

13. Що тебе приваблює при визначенні власної діяльності?

- а) робити те, що подобається;
- б) робити те, що вмію;
- в) робити те, що потрібно родині, суспільству. Батьківщині.

14. Я цікавлюся подіями, що відбуваються в нашій державі та за її межами.

- а) так;
- б) ні;
- в) інколи.

15. У чому суть багатопартійності в демократичній державі?

- а) сприяння економічній конкуренції;
- б) висловлювання різних думок у парламенті;
- в) попередження політичних демонстрацій.

16. Який із нижченаведених аргументів дає можливість назвати правління недемократичним?

- а) люди не можуть публічно критикувати уряд;
- б) політичні партії часто критикують одна одну;
- в) люди платять великі податки.

17. Право на свободу совісті означає:

- а) право чинити відповідно до власних поглядів;
- б) свободу сповідувати релігійні або атеїстичні переконання;
- в) можливість відкрито висловлювати власну думку.

18. Чи хотів би ти, якби була можливість, постійно жити за кордоном?

- а) так;
- б) ні;
- в) не знаю.

19. Чи здатний ти змінити сферу, вид діяльності або спеціальність, щоб забезпечити засоби для існування?

- а) так;
- б) ні;
- в) не знаю.

20. Чи завжди ти завершує розпочату справу до кінця, досягаєш бажаних результатів праці?

- а) так;
- б) ні;
- в) не завжди.

21. Якщо твій товариш для підтримки свого авторитету скаже неправду, ти:

- а) виправиш його;
- б) нічого не скажеш;
- в) підтримаєш.

22. Чи будеш ти враховувати традиції та звичаї людей іншої національності, спілкуючись із ними?

- а) так;
- б) ні;
- в) не знаю.

23. Перебуваючи на природі, ти збереш букет квітів або цікавих рослин, якщо знаєш, що не зможеш їх зберегти?

- а) ні;
- б) не знаю;
- в) так.

24. Уяви, що ти став свідком правопорушення (крадіжки, бійки тощо). Твої дії? Відповідь обґрунтуй.

Типи компетентностей

Примітка. Номери навичок відповідають порядковим номерам відповідних питань анкети.

I. Соціально-комунікативна компетентність

Рівень сформованості навичок:

1. Комунікативних.
1. Співіснування і співпраці з оточуючими.
2. Сприйняття плюралізму, толерантність.
3. Повага до рішення більшості.

22. Визнання рівності всіх людей, повага до інших, оволодіння вітчизняною та світовою культурою.

II. Соціальна адаптація (сфера особистого життя, повсякденна діяльність)

Рівень сформованості навичок:

5. Побудови моделі конструктивної поведінки.
5. Побудови стратегії та програми життя.
6. Наявність моделі виходу із життєвої кризи.

7. Наявність моделі виходу із життєвої кризи.
8. Наявність моделі виходу із життєвої кризи.
10. Умотивованості соціальної поведінки, відповідальності.
19. Лабільності, побудови моделі самоосвіти.
19. Цілеспрямованість, розвиток вольових якостей.
23. Гармонійного спілкування з довкіллям (екологічна компетентність).

III. Економічна компетентність Рівень сформованості навичок:

11. Розуміння вимог сучасного життя.
11. Адаптації в діловій сфері.
12. Відповідальності, дисциплінованості, громадянської позиції.

IV. Політико-правова компетентність

Рівень сформованості навичок:

14. Громадянської активності.
15. Знання принципів функціонування політичної системи та державної влади.
16. Правова обізнаність.
16. Правова обізнаність. 24. Правова обізнаність.
17. Громадянської позиції.
21. Усвідомлення верховенства права.

Максимальна кількість балів: 52.

Рівень сформованості життєвої компетенції:

- 0—10 балів — не сформована;
- 11—17 балів - низький рівень сформованості;
- 18—40 балів — достатній рівень сформованості;
- 41—52 бали — високий рівень сформованості.

СТОСУНКИ ДИТИНИ З БАТЬКАМИ, ВЧИТЕЛЯМИ ПРОЕКТИВНА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ (Модифікація В. Михала)

Мета: діагностування стосунків дитини з батьками, братами, сестрами, вчителями; вивчення ставлення до школи, до своїх здібностей, до неформальної та формальної груп; виявлення цілей, цінностей, конфліктів і значимих переживань.

Вік досліджуваних: учні початкових класів.

Примітка. Тест є методикою доповнення й частково асоціативною методикою. Запропонована В. Михалом послідовність із 24 пропозицій є модифікацією тесту Сакса для дітей.

Поданий тут варіант тесту дещо змінений порівняно з російським перекладом оригіналу, а саме: усунуто стилістичні погрешності перекладу і змінено порядок пропозицій.

У запропонованому нами варіанті пропозиції згруповані за діагностичною спрямованістю на вивчення ставлення дитини до різних осіб і різних проблем — до матері, батька, братів, сестер, однолітків; до школи, вчителів; планів на майбутнє тощо. Порядковий номер перед початком кожного речення відповідає його місцю у списку, запропонованому для діагностичного застосування. Порядок можна змінювати, але так, щоб речення на одну тему розподілялися рівномірно, а не групувалися разом.

Інструкція. Пропоную тобі пограти. Я називатиму початок речення, а ти — закінчуватимеш його.

Увага! Відповідати потрібно швидко і щоразу те, що спадає на думку, але так, щоб виходило закінчене речення.

Рекомендується фіксувати час реакції за допомогою секундоміра, краще користуватися годинником із секундною стрілкою. Робити це слід непомітно, щоб уникнути додаткового хвилювання. Тест потрібно проводити в усній формі, індивідуально.

Стимульний матеріал

1. Я думаю, що людей більше...
1. Дитина у родині...
2. Ми любимо маму, а...
3. Буваємо серед дітей, але...
4. Мій брат (сестра)...
5. Я досить спритний, щоб...
6. Батьки іноді...
7. Діти, з якими я граюся...
8. Щоб наш тато...
10. Мої близькі думають про мене, що я...
10. Якби мій брат (сестра)...
11. Мої друзі мене часто...
12. Я хочу, щоб у мене не було...
14. Хвора дитина...
14. Я думав, що мама найчастіше...
15. Якби не було школи...
16. Я тремчу, коли...
17. Коли думаю про школу, то...
18. Якби діти знали, як я боюся...
19. Я був би дуже щасливий, якби...
20. Я найслабший...
21. У майбутньому я...
22. Мій учитель (вчителька, учителі)...
23. Я завжди мрію...

Ключ

Пропозиції в методиці згруповані так:

- а) ставлення до матері — 3, 15;
- б) ставлення до батька — 7, 9;
- в) ставлення до братів, сестер — 5, 11;
- г) ставлення до родини — 2, 10;
- Г) ставлення до однолітків — 4, 8, 12;
- д) ставлення до вчителів і школи — 23, 16, 18;
- е) ставлення до людей загалом — 1;
- є) ставлення до власних здібностей — 6, 21;
- ж) негативні переживання, страхи — 13, 17, 19;
- з) ставлення до хвороби — 14;
- и) мрії та плани на майбутнє — 20, 22, 24.

Інтерпретація

В основі інтерпретації — змістовний аналіз відповідей, частота додаткової частини речень, час відповіді, а також висловлювання дитини щодо того, наскільки запропоновані фрази відповідають реальності (за нашими даними, діти говорять про це досить часто).

Соціальна позиція дитини виявляється в реченнях, спрямованих на вивчення її ставлення до групи однолітків, учителів, батьків і членів родини. Слід зазначити, що на випадки, коли *у всіх закінчених фразах* цієї групи є ознаки напруження, наявності конфлікту, психолог повинен звернути особливу увагу, оскільки дезадаптація міжособистісних стосунків — симптом аномального розвитку особистості.

Саморозуміння дитини вивчається за допомогою пропозицій, спрямованих на дослідження значимих переживань дитини, оцінку своїх можливостей, а також рефлексивну самооцінку, що формується до початку підліткового віку.

Бали:

- 2 бали — серйозні порушення, що вимагають психотерапії;
- 1 бал — помірні порушення.

ВИВЧЕННЯ РІВНЯ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Мета: визначення соціалізації та моральної вихованості учня.

Вік учнів: від 14 років.

Матеріали: роздруковані бланки тесту й контрольні аркуші відповідей, ручки або олівці.

Інструкція. Учні пропонується прочитати двадцять суджень і оцінити ступінь своєї згоди або незгоди за шкалою:

- 4 — завжди;
- 3 — майже завжди;
- 2 — іноді;
- 0 — ніколи.

Судження

1. Я намагаюся у всьому слухатися вчителів і батьків.
1. Вважаю, що завжди треба чимось відрізнятися від інших людей.
1. За що б я не взявся, мені все під силу.
2. Я вмію прощати людей.
3. Я прагну чинити так само, як і мої друзі.
2. У будь-якій справі мені хочеться бути попереду однолітків.
4. Я стаю дуже впевнений, якщо впевнений у своїй правоті.
5. Творити добро — це головний девіз мого життя.
6. Я намагаюся чинити так, щоб мене відзначили.
10. У спілкуванні з однолітками я завжди відстоюю власну думку.
10. Якщо я щось задумав, то обов'язково виконаю.
11. Мені подобається допомагати іншим людям.
12. Мені хочеться, щоб зі мною всі дружили.
13. Якщо мені хтось не подобається, я з ним спілкуватися не буду.
14. Я прагну завжди перемагати й вигравати.

15. Я завжди переживаю неприємності інших людей, як свої власні.
16. Я уникаю сварок із друзями.
17. Я намагаюся доводити свою правоту, навіть якщо з моєю думкою не згодні інші.
18. Якщо я за щось беруся, то завжди закінчую.
19. Я завжди захищаю тих, кого кривдять.

Опрацювання отриманих результатів

Кожен рядок контрольного аркушу характеризує один із напрямів соціального розвитку особистості учня. При опрацюванні даних сума відповідей у кожному рядку підраховується і ділиться на 5.

1. Оцінка соціальної адаптованості учня визначається сумою оцінок першого рядка (і поділу отриманої суми на 5).
  1. Оцінка автономності учня визначається сумою оцінок другого рядка.
  1. Оцінка соціальної активності учня визначається аналогічно (операція з третім рядком).
  2. Оцінка моральності учня визначається аналогічно (операція з четвертим рядком).

Інтерпретація отриманих результатів

- Якщо одержаний коефіцієнт більше 3, можна констатувати високий ступінь соціалізації підлітка;
- якщо одержаний коефіцієнт більше 2, але менше 3, можна констатувати середній ступінь розвитку соціальних якостей;
- якщо одержаний коефіцієнт менше 2, можна констатувати низький ступінь розвитку соціальних якостей.

Отримані результати необхідно уважно й неквапливо осмислити, узагальнити, розставити акценти. І вже на цій основі планувати подальшу навчально-виховну роботу з конкретним учнем, ураховуючи виявлені показники.

ВИВЧЕННЯ СХИЛЬНОСТІ УЧНІВ ДО ШКІДЛИВИХ ЗВИЧОК

Мета: виявлення у класному колективі учнів, які потребують допомоги з проблем тютюнової, алкогольної та наркотичної залежності; визначення, наскільки актуальні для класу проблеми алкоголю, тютюнопаління та вживання наркотиків.

Бік учнів: від 13 років.

Матеріали: роздруковані бланки анкети, ручки.

Інструкція. Потрібно відверто й чесно відповідати на запитання анонімної анкети, обираючи варіант відповіді, що відповідає дійсності.

1. Як ти гадаєш, скільки твоїх однокласників палять?
  - а) Таких немає;

- б) 1—2 особи;
в) майже третина;
г) майже половина;
г) більшість.
2. Скільки твоїх однокласників уживають алкоголь?
а) Таких немає;
б) 1—2 особи;
в) майже третина;
г) майже половина;
г) більшість.
3. Скільки твоїх однокласників хоча б раз спробували наркотики?
а) Таких немає;
б) 1—2 особи;
в) майже третина;
г) майже половина;
г) більшість.
4. Скільки твоїх друзів уживають наркотики?
а) Таких немає;
б) 1—2 особи;
в) майже третина;
г) майже половина;
г) більшість.
5. Чи вважаєш ти паління анаші, маріхуани, гашишу наркоманією?
а) Так;
б) ні.
6. Звідки одержуєш інформацію про шкідливий і небезпечний вплив наркотиків?
а) Не одержую зовсім;
б) від батьків;
в) у школі;
г) із теле- і радіопередач;
г) із газет, журналів;
д) від друзів;
е) від співробітників міліції;
є) від нарколога;
ж) інше (вказати).
7. Яку інформацію ти вважаєш найцікавішою та правдивою?
а) Отриману від батьків;
б) у школі;
в) із теле- і радіопередач;
г) із газет, журналів;
г) від друзів;
д) співробітників міліції;
е) нарколога;
є) інше (*вказати*).
8. Що з перерахованого досить часто буває у твоїй школі?
а) Ображення особистості;
б) бійки;
в) злочинство;

- г) паління на території школи;
- г) вимагання грошей;
- д) уживання алкоголю;
- е) уживання наркотиків;
- є) інші антигромадські вчинки (*вказати*).

9. Після уроків ти відвідуєш:

- а) факультативи у школі;
- б) курси;
- в) спортивну секцію;
- г) гуртки;
- г) нічим не займаєшся.

10. Для дозвілля й активного відпочинку у твоїй школі проводять:

- а) дискотеки;
- б) «вогники»;
- в) предметні тижні, вечори;
- г) спектаклі;
- г) спортивні змагання;
- д) походи;
- е) не проводять нічого.

Опрацювання отриманих результатів

Підрахувати відсоток учнів, які відповіли на запитання з кожної позиції, враховуючи, що на запитання 6—10 може бути кілька відповідей. Представити відповіді на запитання 1—3 у вигляді таблиць або діаграм. Скласти письмовий аналіз ситуації в класі, відповівши на запитання:

1. Чи існує у класі «наркотичний ризик»?

(Відповідь вважається позитивною, якщо на запитання 1—3 більшість учнів обрали відповіді «в», «г», а на запитання 5 — «б».)

2. Чи є «наркотичний ризик» для певних учнів класу?

(Відповідь вважається позитивною, якщо на запитання 4 більшість учнів обрали варіанти «б», «в», «г», «д», а на запитання 5 — «б».)

3. Яке основне й достовірне джерело інформації про шкоду наркотиків?

(Об'єктивна картина визначається за кількістю учнів, які обрали той чи інший варіант із запитань 6, 7.)

4. Які правопорушення є у школі?

(Об'єктивну картину визначити за кількістю учнів, які обрали той чи інший варіант із запитання 8.)

4. Чи цікаво школярі проводять вільний час? (Об'єктивну картину визначити за кількістю учнів, які обрали той чи інший варіант із запитань 9, 10.)

